

Den 7. december 2005

J.nr. ER 2005-6.1-155 dok.: 36

Sammendrag af oplæg på eksperthøring om terapeutisk kloning og forskning i menneskelige befrugtede æg og fosteranlæg
30. november 2005 på Christiansborg

Eksperthøringen om terapeutisk kloning og forskning i menneskelige befrugtede æg og fosteranlæg

for Folketingets udvalg vedr. Det Ethiske Råd, Sundhedsudvalget og Udvalget vedr. forskning og Teknik var arrangeret af Det Ethiske Råd.

Ordstyrer Preben Rudiengaard, formand for Folketingets udvalg vedr. Det Ethiske Råd, åbnede mødet og bød velkommen til oplægsholderne og til **spørgepanelet**, som bestod af: Naser Khader (RV), Birthe Skaarup (DF), Karen Johanne Klint (S), Britta Schall Holberg (V), Charlotte Dyremose (K) og Anne Grete Holmsgaard (SF). Herefter gav han ordet til formand for Det Ethiske Råd, Ole Hartling.

Ole Hartling startede med at takke for, at Det Ethiske Råd her fik lejlighed til at fremlægge nogle etiske overvejelser i forhold til en del af lov om kunstig befrugtning, som ikke hidtil har haft så stor bevågenhed ved revisionerne af loven: Spørgsmålet om, hvorvidt det bør tillades at forske i embryonale stamceller skabt ved kernetransplantation (terapeutisk kloning) på lige fod med fosteranlæg, som er til overs efter kunstig befrugtning.

Internationalt foregår der en debat om dette, hvor blandt andet fremtrædende stamcelleforskere argumenterer for, at klonede embryoner ikke er potentielt menneskeligt liv, og at det derfor ikke vil være forkert at anvende dem til

forskning. De nuværende data tyder på, at et embryon skabt ved kernetransplantation ikke vil kunne bringes til at udvikle sig til et normalt menneske. På den anden side skal man måske passe på med at udforme lovgivningen ud fra, hvad der lige nu er muligt på et felt, hvor udviklingen går så hurtigt.

Professor Moustapha Kassem, Medicinsk Bioteknologisk Center, Odense Universitetshospital og **professor, dr.med. Thomas G. Jensen**, Kennedy Institutttet-Statens Øjenklinik og medlem af Det Ethiske Råd gav en **status for stamcelleforskningen og behovet for at kunne forske i kernetransplanterede embryonale stamceller**

Vedlagt to powerpointpræsentationer

Oplægsholderne argumenterede for, at danske forskere får adgang til at forske i kernetransplanterede stamceller, fordi disse celler er vævsforligelige med den person, de tages fra. Derfor vil de på sigt kunne udvikles til reservevæv, der ikke afstødes af patientens immunforsvar. Desuden vil kernetransplanterede celler fra mennesker med genetiske sygdomme måske kunne bruges til behandling af nogle af disse sygdomme.

På nuværende tidspunkt er der dog mest tale om grundforskning, som har til formål at afdække fordele og ulemper ved de forskellige typer af stamceller; embryonale stamceller skabt ved kønnet befrugtning, kernetransplanterede stamceller og voksenstamceller. Det er endnu for tidligt at koncentrere forskningen om den ene eller den anden type celler, for på nuværende tidspunkt supplerer de forskellige forskningsgrene hinanden.

Kassem gav et eksempel på, hvad den ensidige fokusering på fosteranlæggets potentiale til at blive til menneskeligt liv kunne føre til, nemlig teknikken Altered Nuclear Transfer (ANT). Her har forskere på mus vist, at de inden kernetransplantationen kan tilføre et gen til den kropscelle, de siden nulstiller til et embryon. Det tilførte gen er imidlertid aktivt i hele processen, og forhindrer at

embryonet kan sætte sig fast i livmoderen. For nogle kan dette kunstgreb løse de etiske problemer forbundet med terapeutisk kloning, for andre repræsenterer det en afledning af videnskaben.

Man kommer ikke udenom det principielle spørgsmål om, hvorvidt fremstilling af embryonale stamcellelinier ved hjælp af kernetransplantation er etisk acceptabelt. Oplægsholderne mente, at en lovændring, som vil tillade terapeutisk kloning i Danmark, vil åben en del muligheder for danske forskere. Moustapha Kassem fandt imidlertid, at dette burde kombineres med en overordnet national strategi for regenerativ medicin, hvis Danmark skal kunne udnytte de internationale samarbejds muligheder og være med i front i stamcelleforskningen.

Lektor, ph.d. Klemens Kappel, Københavns Universitet og medlem af Det Ethiske Råd talte om **Forskning i menneskelige befrugtede æg og respekten for det menneskelige**

Powerpoint-præsentation vedlagt

Klemens Kappel plæderede for, at vi opgiver at fastslå, hvilken etisk status fosteranlægget i sig selv har, og hvilken beskyttelse, det dermed har krav på. Det spørgsmål kan ikke besvares meningsfuldt, og der er ingen konsensus om det.

I stedet skal vi beslutte, hvilken status vi vil give fosteranlæg, fordi vores måde at behandle dem på har betydning for, hvilke normer for omgang vi generelt ønsker skal præge vores samfund. Vores opgave bliver med andre ord at skabe en værdighedskultur for omgang med fosteranlæg, som vi ønsker at leve med.

Heri bør for eksempel indgå, at fosteranlæg ikke må behandles ligegyldigt, og kun forskning med et videnskabeligt set lødigt og væsentligt formål skal accepteres. Det er ikke afgørende, om et fosteranlæg er blevet til som led i kunstig befrugtning eller ved kernetransplantation. Derfor bør begrænsningen i loven, som forbyder forskning i kernetransplanterede embryoner, fjernes.

En sådan politik vil ikke betyde, at vi opgiver at beskytte de svageste, som spørgepanelet var inde på. Vi vælger jo allerede i nogle tilfælde at afveje hensynet til for eksempel fosteranlæg (abort, brug af spiraler) og forsøgsdyr, mod andre hensyn, som vi mener, vejer tungere.

Professor, dr. scient. Peter Øhrstrøm, Aalborg Universitet og medlem af Det Ethiske Råd holdt oplægget: **Fremstilling af fosteranlæg til forskningsformål er i strid med grundlæggende principper om respekt for det menneskelige livs integritet og værdighed**

Powerpoint-præsentation vedlagt

Peter Øhrstrøms udgangspunkt er, at humane befugtede æg og fosteranlæg er menneskelige liv i deres første fase, at de som alle andre menneskelige liv bør omfattes af princippet om det menneskelige livs integritet og værdighed. Det princip er udtrykt i loven om Det Ethiske Råd §1. Når menneskeliv på trods af dette princip alligevel lovligt krænkes i visse situationer, fordrer vi som samfund meget gode grunde til det. Der er ifølge Peter Øhrstrøm ikke fremlagt sådanne gode grunde til, at det skulle være etisk acceptabelt at fremstille menneskelige fosteranlæg ved kernetransplantation mhp. forskning i stamceller derfra. Tværtimod pegede han på følgende 4 grunde til at undlade at give en sådan tilladelse:

1. Kernetransplantation er en nødvendig forudsætning for reproduktiv kloning. Derfor kan man ved udvikling af teknikken komme til at bane vejen for reproduktiv kloning, som de allerfleste af gode grunde har taget afstand fra.
2. Udvikling og brug af kernetransplantation ville forudsætte accept af ægdonation, hvilket indebærer en helbredsrisiko for de donerende kvinder, risiko for et 'marked' for menneskelige æg og et muligt pres på kvinder.

3. Udvikling og brug af kernetransplantation i stamcelleforskningen ville være i strid med princippet om det menneskelige livs integritet og værdighed.
4. Udvikling og brug af kernetransplantation i stamcelleforskningen ville være i strid med det princip om ikke at skabe fosteranlæg udelukkende til forskning, som Danmark har tiltrådt i Europarådets konvention om menneskerettigheder og biomedicin.

MD, PhD Line Matthiessen-Guyader, European Commission - DG Research
talte om: **Hvordan er terapeutisk kloning reguleret i europæiske og øvrige lande med stamcelleforskning?**

Powerpoint-præsentation vedlagt

Line Matthiessen-Guyader illustrerede, hvordan antallet af EU's medlemslande, som tillader forskning i embryonale stamceller, er vokset siden 2001, sådan at 9 lande (Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Grækenland, Holland, Spanien, Storbritannien, Sverige) i 2005 tillader forskning i embryoner tilovers efter kunstig befrugtning mod 3 i 2001 (Finland, Storbritannien, Sverige). Samtidig er antallet af lande, som tillader terapeutisk kloning, vokset fra 1 (Storbritannien) i 2001 til 3 (Belgien, Storbritannien, Sverige) i 2005. 3 lande (Litauen, Polen, Østrig), forbyder al stamcelleforskning, mens 2 lande (Italien, Tyskland) tillader forskning, men kun på importerede stamcellelinier.

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder omhandler i artikel 3 retten til respekt for menneskets integritet og forbyder reproduktiv kloning af mennesker.

Artikel 18 i Europarådets konvention om menneskerettigheder og biomedicin siger, at det ikke er tilladt at skabe menneskelige embryoner til forskningsformål.

I overensstemmelse med dette har EU's 6. rammeprogram for forskning opstillet følgende regler for stamcelleforskning – og lignende regler er blevet foreslået af Europa Kommissionen for 7. rammeprogram, som for tiden er under diskussion:

- Tillader brug af tiloversblevne embryoner fra kunstig befrugtning
- Forbyder fremstillingen af embryoner til forskning inkl. ved brug af kernetransplantation
- Forbyder reproduktiv kloning

På spørgsmål fra spørgepanelet om, hvorvidt forskning i voksenstamceller bliver nedprioriteret i forhold til forskning i embryonale stamceller oplyste Line Matthiessen-Guyader, at under det 6. rammeprogram for forskning finansieres for tiden 42 projekter med voksenstamceller mod 3 projekter, som delvis er baseret på embryonale stamceller.

De europæiske lande, som har tilladt terapeutisk kloning, argumenterer blandt andet med, at forskningen under alle omstændigheder vil foregå i de lande (for eksempel Kina, Indien, Israel, Singapore og Sydkorea), som tillader det. Spørgepanelet var også flere gange inde på dette dilemma: kan man sige nej til at lade forskningen foregå her, men ja til at nyde godt af de produkter, der eventuelt kommer ud af forskningen? Skal man omvendt lade sig presse til at opgive etiske principper i sin lovgivning, fordi forskningen så bare vil gå andre steder hen i en globaliseret verden?